

STUDIA FRANCISZKAŃSKIE

Poznań, tom 26 (2016)

ANDRZEJ DERDZIUK OFM^{Cap}

KAPUCYNI NA MALCIE

Początki osiedlenia się kapucynów na Malcie sięgają roku 1588, kiedy powstała pierwsza placówka w pobliżu murów miejskich Valetty w miejscowości zwanej Floriana. Jednak pierwszym kapucynem, którego pobyt został odnotowany w annałach historii na Malcie jest o. Robert z Eboli, który pojawił się na wyspie na początku roku 1565 i zasłużył się w obronie Malty przed najazdem Turków.

Późniejsze powstanie kustodii i prowincji zakonnej oraz rozwój ducha misyjnego i wieloraka posługa braci kapucynów na Malcie i Gozo zasługuje na ich zbadań i prezentację szerszemu gronu odbiorców. W niniejszym artykule zostaną przedstawione dzieje przybycia i rozwoju obecności kapucynów na Malcie oraz ich wysiłek misyjny i aktualne uwarunkowania rozwoju Kościoła w tym katolickim kraju.

1. Początki obecności kapucynów na Malcie

Jednym z najważniejszych wydarzeń w historii Malty, do dzisiaj znajdującym oddźwięk w świadomości mieszkańców wyspy i upamiętnionym w wielu pomnikach literackich i architektonicznych, jest tzw. Wielkie Oblężenie, czyli zwycięstwo odniesione przez zjednoczone siły Kawalerów Maltańskich i sprzymierzonych z nimi wojsk chrześcijańskich w połączeniu z miejscową ludnością nad Turkami oblegającymi wyspę w 1565 roku. Nierównowaga sił powodowała, że nadzieje na zwycięstwo były nikłe i trzeba było ogromnej determinacji i ducha bojowego do stawiania oporu przeciwnikowi. Dlatego istotne jest świadectwo kronikarzy tamtych czasów o postawie kapucyna o. Roberta z Eboli niezmordowanego w podtrzymywaniu ducha walczących żołnierzy chrześcijańskich. O. Robert pochodził z kapucyńskiej prowincji Apulii. Pochwycony przez piratów na wybrzeżach Sycy-

lii około roku 1553 został wzięty do niewoli i przebywał przez 11 lat w Trypolisie. Po wykupieniu go z niewoli, dotarł na wybrzeże Malty, gdzie oddał się pracy karczowniczej¹. Podczas głoszenia kazań wielkopostnych na zaproszenie Wielkiego Mistrza Zakonu Kawalerów Maltańskich, został poproszony, by pozostał na Malcie w obliczu nacierającej nawałnicy tureckiej. Sam ranny podczas oblężenia, trwał przy żołnierzach i prostym ludzie, prowadząc nabożeństwa i spowiadając. Jego wpływ na ocalenie Malty i podtrzymanie zapału w walce był znaczący.

Działalność o. Roberta zyskała przychylną opinię wśród kapucynów wielkich mistrzów zakonu joannitów oraz miejscowej ludności na Malcie. Jeden z Kawalerów Maltańskich wstąpił do kapucynów i znany jest jako br. Tomasz z Turynu. Spośród pierwszych maltańskich kandydatów do zakonu kapucyńskiego wylicza się Salvatore Petit z Bourg (1530-1622) w prowincji bolońskiej i Raffaele Camillieri z Hal Tartani (1547-1622) w prowincji neapolitańskiej. Zarówno Wielki Mistrz Jean de La Valetta, jak i ówczesny biskup Malty Domingo Cubells chcieli sprowadzenia kapucynów na wyspę, ale prace remontowe zburzonych fortyfikacji twierdzy sprawiły, że decyzja o założeniu kapucyńskiej placówki odsunęła się w czasie².

Pierwszy klasztor braci w spiczastych kapturach na Malcie został założony w 1585 roku na prośbę Wielkiego Mistrza Hugh Loubens de Verdalle poza miastem Valetta w miejscu zwanym później bastionem św. Franciszka we Floriana. Klasztor ten przynależał do sycylijskiej prowincji Syrakuzy³. Bracia od początku cieszyli się szacunkiem i uznaniem Wielkich Mistrzów Zakonu Świętego Jana Jerozolimskiego. Różni Wielcy Mistrzowie byli dobrodziejami klasztoru we Floriana. W sposób szczególny zasłużyli się na tym polu: Adolf Wignacourt, Juan de Lascaris Castellar, Mikołaj Cottoner oraz Marek Antoni Zondadori i Antoni Manuel de Vilhena⁴.

Edward Lecorney z Alençon napisał, że powstały klasztor na Malcie przez długi czas nie miał wystarczającej liczby braci do utworzenia prowincji⁵. Od początku swej obecności na wyspie bracia w spiczastych kapturach oddawali się pracy na rzecz chorych i więźniów. Już w 1592 roku została im powierzona opieka nad infirmerią prowadzoną przez Zakon Kawalerów Maltańskich. Zgodnie ze swoim zwyczajem i stosownymi pozwoleniami Stolicy Apostolskiej, kapucyni zajmowali się ofiarami cholery i zarazy morowej, które nawiedzały Maltę⁶. Rycerze Zakonu

¹ Por. F. Azzopardi, *The Activities of the first known Capuchin in Malta Robert of Eboli*. „Melita Historica: Journal of the Malta Historical Society” 4:1965 nr 2, s. 102-103.

² Por. Tamże, s. 109.

³ Por. *Lexicon Capuccinum. Promptuarium historico-bibliographicum Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum (1525-1950)*. Roma 1951, k. 1098.

⁴ Por. M. Micallef, *Ċirkulari Tal-Provinċjal. Il-175 Anniversarju mit-twaqqif kanoniku tal-Provinċja tal-Ahwa Minuri Kapuċċini Maltin: 1840-2015. Il Memorja tad-Dixxipli*. Floriana 2015, s. 6.

⁵ Por. Eduardo [Lecorney] Alenconiensis, *De primitivis provinciis in Ordine nostro*. „Analecta Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum” 21:1905, s. 342.

⁶ Por. F. Azzopardi, *L-Kapuċċini Maltin fil-mard tal-Pesta u tal-Kolera*. Malta 1976, s. 4.

św. Jana sami korzystali z posługi spowiedzi sprawowanej przez kapucynów i zapraszali ich do głoszenia kazań dla członków swego zakonu.

W 1607 roku przez o. Jana Marię z Noto została powołana do życia instytucja o nazwie „Monte di Redenzione degli schiavi”, która zajmowała się wykupem niewolników z rąk tureckich handlarzy i korsarzy porywających ludność z wysp Morza Śródziemnego⁷. Zaangażowanie kapucynów w pomoc niewolnikom przybrało też formę nauczania katechizmu oraz towarzyszenie w drodze na miejsce straceń skazańców na śmierć. Kapucyni z Malty podejmowali tę posługę w Afryce, a nawet w Ameryce Łacińskiej. W późniejszym okresie ich działalność ograniczyła się do Tunezji i Wysp Jońskich, a także do Konstantynopola i Smyrny⁸.

2. Utworzenie kustodii na Malcie

Druga w kolejności placówka kapucyńska powstała w 1736 roku na przedmieściu miejscowości Vittoriosa, które obecnie nazywa się Kalkara. Mieści się tam duży klasztor z kościołem pod wezwaniem św. Liberaty. Trzecia placówka kapucyńska została ufundowana na wyspie Gozo w 1737 roku w pobliżu miejscowości Rabat stanowiącej stolicę tego regionu. Obecna nazwa tego klasztoru brzmi Madonna tal Grazzja – Ghawdex. W kościele znajduje się ukoronowany w 1952 roku wizerunek Matki Bożej Łaskawej⁹. Po zaistnieniu trzeciego klasztoru możliwe stało się utworzenie nowej jednostki administracyjnej zakonu. Po wizytacji generalnej o. Francesco da Alfidena, który wydał pozytywną opinię o zdolności maltańskich braci do większej samodzielności, kustodia kapucynów na Malcie została erygowana przez Ministra Generalnego Zakonu o. Józefa Marię da Terni dekretem 25 czerwca 1740 roku¹⁰. Pierwszym kustoszem został o. Józef z Cospicua.

Jeszcze przed erygowaniem kustodii ksiądz Antoni Cutajar, będący kapelanem Zakonu Jerozolimskiego na Malcie powierzył kapucynom hospicjum w miejscowości Siggiewi obok kościoła pod wezwaniem Ścięcia Świętego Jana. Służyło ono braciom jako miejsce zatrzymania i odpoczynku po pracy kaznodziejskiej, posłudze spowiedzi lub przystań dla powracających z kwesty.

Wkrótce po utworzeniu kustodii bracia pracujący do tej pory na Sycylii powrócili do swej ojczystej ziemi. Ponadto w Vittoriosa otwarto nowicjat, a jego pierwszym magistrem został o. Gesualdo Grech z Zebburg. Kapucyni oddawali się głoszeniu misji ludowych i kazań oraz pomagali w duszpasterstwie proboszczom okolicznych parafii. W roku 1754 na Malcie było w sumie 61 kapucynów. W 1755

⁷ Por. M. Micallef, *Ċirkulari Tal-Provinċjal*, s. 19.

⁸ F. Azzopardi, *Lettera pastorale in occasione del 150 anniversario dell'erezione canonica della Provincia Cappuccina Maltese*. Malta 1991, s. 23.

⁹ Por. W.I. Zammit, *175 Sena bhala provinċja*. „Dawl Frangiskan” 35:2015 nr 354, s. 8.

¹⁰ Por. F. Azzopardi, *Lettera pastorale*, s. 21-22.

roku generał Zakonu o. Serafin a Capricolle mianował na kolejne triennium kustoszem o. Archaniola z Modica, udzielając mu prawa przyjmowania nowicjuszy i mianowania gwardianów¹¹.

Od 1755 roku bracia z klasztoru w Rabat na Gozo sprawowali posługę duchową w kaplicy twierdzy Ras-it-Tafal. Po wypędzeniu jezuitów z Malty kapucyni podjęli nauczanie katechizmu w kościele pojezuickim. Rozpoczęli też prowadzenie misji ludowych zwanych *Fondazione Sagnani*. Kapucynom też na jakiś czas powierzono prowadzenie duszpasterstwa w szkole dla dziewcząt we Floriana¹². Kapucyni zasłużyli się nie tylko jako spowiednicy i kaznodzieje, ale też zasłynęli ze swoich dzieł naukowych z zakresu teologii, medycyny i botaniki oraz biegłości na płaszczyźnie architektury i mechaniki¹³.

Szczególny czas nastał po inwazji francuskich wojsk Napoleona, które oprócz rabowania skarbów Kościoła na Malcie, podjęły decyzję o skasowaniu klasztorów wszystkich zakonów, pozostawiając po jednym domu dla każdej rodziny zakonnej. Kapucyni skupili się w konwencie we Floriana, a część zamieszkała w domach prywatnych. Mimo prześladowania bracia nadal sprawowali posługi duszpasterskie na rzecz katolików. W tym czasie biskup Malty Vincenzo Labini powierzył o. Józefowi z Zabbar trudną misję skłonienia broniących się Maltańczyków w twierdzy Mdina do zawarcia ugody z Francuzami. Niepowodzenie misji o. Józefa spowodowało jego uwięzienie w twierdzy przez obrońców Mdiny.

Ofiarność braci w brązowych habitach objawiła się po raz kolejny, gdy po zniszczeniach wojennych i panowaniu wielkiego głodu na Malcie w roku 1813 wybuchła zaraza. Czterech kapucynów pomagających zarażonym przypląciło swą posługę śmiercią. Ponownie zaraza zaatakowała wyspę w roku 1839. Po wydarzeniach wojny i ubóstwa przeżywanego na wyspie, wielu Maltańczyków udało się na emigrację w poszukiwaniu lepszych warunków do życia. Wraz z nimi udawali się kapucyni, którzy towarzyszyli im z posługą duszpasterską. W ten sposób bracia kapucyni z Malty ponownie znaleźli się w Tunezji, Turcji i Grecji. Obecność kapucynów w Tunezji wzrosła do tego stopnia, że Stolica Apostolska rozważyła powierzenie im misji troski o nowoutworzoną Prefekturę Apostolską w Tunisie.

3. Erygowanie prowincji kapucynów na Malcie

Rozwój personalny i dążenie braci do autonomii zaowocowały skutecznością starań o powołanie niezależnej prowincji na Malcie. Dekret Kongregacji Rozkrzewiania Wiary wydany 27 sierpnia 1840 nadawał kustodii maltańskiej prawa pro-

¹¹ Por. *Bullarium Capuccinorum*. Oeniponte 1883 t. 8, s. 251-253.

¹² Por. F. Azzopardi, *Lettera pastorale* s. 22.

¹³ Por. M. Micallef, *Ċirkulari Tal-Provincjal*, s. 13-17.

wincji zakonnej, oddając ją pod niebiańską opiekę św. Pawła, jako głównego patrona¹⁴. Pierwszym prowincjałem został o. Piotr Paweł z Segowii. Jednocześnie w tym samym roku 13 września dekretem tejże Kongregacji misja kapucyńska w Tunezji została przyłączona do prowincji maltańskiej, a jej pierwszym Prefektem Apostolskim został mianowany o. Piotr Paweł Cutajar z Segowii. Misja w Tunezji obejmowała następujące placówki: Tunis, Goulette, Biserta, Porto-Farina, Susa, Sfax, Monastir, Mahida i Gerba. W cztery lata później mianowano biskupem Fidelisa Sutter kapucyna z Włoch, a następnie misję tunezyjską przejęli kapucyni z prowincji włoskich¹⁵. Na mocy nowego statusu misyjnego Zakonu, kapucynom z Prowincji Malta, listem Kongregacji Rozkrzewiania Wiary z 14 stycznia 1889, ponownie została powierzona misja w Tunezji, gdzie od pewnego czasu współpracowali z kapucynami włoskimi¹⁶. Bracia z Malty pozostali w Tunezji do roku 1891, kiedy to misja ta została powierzona Ojcom Białym. W 1885 roku w prowincji było 62 członków, z tego 28 kapłanów na Malcie, 5 kapłanów na misjach i 21 braci oraz 8 kleryków¹⁷.

W 1863 roku bracia kapucyni rozpoczęli posługę kapelanów w szpitalu psychiatrycznym Mount Carmel w Casal Attard. Po utworzeniu nowego cmentarza Matki Bożej Bolesnej w Casal Paola w 1869 roku, rząd maltański powierzył jego administrację kapucynom. W roku 1901 w nowo otwartym szpitalu św. Wincentego a Paulo posługę kapelanów objęli bracia kapucyni. Bracia byli też kapelanami w sierocińcu oraz w szpitalu gruźliczym. Podczas II wojny światowej posługiwali w szpitalu Ducha Świętego w Rabat na Malcie i w szpitalu *Blue Sisters* w San Giuliano. W roku 1990 prowincja maltańska obejmowała opieką duszpasterską także szpitale: św. Łukasza w Guradamangia, *Haż-Żmien* w Mtarfa, *Sir Paul Boffa* we Floriana, *Rużar Briffa* w Casal Luca oraz *Tal-Ferħa* w Casal Gharghur. Obecnie bracia pracują jako kapelani w siedmiu szpitalach i domach opieki na Malcie. Ponadto są kapelanami w więzieniu *Kordin* w Casal Paola oraz Kwaterze Głównej Policji we Floriana, w budynkach Grupy Specjalnej Policji w Kandia, a także w Akademii Policyjnej w Sant'Elmo w Valetta¹⁸. Przez kilka wieków kapucyni towarzyszyli z posługą duchową w ostatniej drodze więźniom skazanym na karę śmierci.

¹⁴ Por. Callistus a Geispolsheim, *De ortu et progressu singularium provinciarum Ordinis Fratris Minorum Capuccinorum. Studium Historico-geographicum*. „Collectanea Franciscana” 6:1936 t. 6, s. 15. (5-26)

¹⁵ Por. F. Azzopardi, *Lettera pastorale* s. 24-25.

¹⁶ Por. *Provinciae Melitensi Missio Tunetana*. „Analecta Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum” 5:1889, s. 345.

¹⁷ Por. *Status Provinciae Melitensis*. „Analecta Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum” 1:1885, s. 283.

¹⁸ Por. F. Azzopardi, *Lettera pastorale*, s. 26.

W dwudziestym wieku zostały otwarte nowe placówki kapucyńskie na Malcie, które podejmowały różne rodzaje duszpasterstwa. W roku 1913 została utworzona wspólnota w Marsa pod wezwaniem Trójcy Świętej. Przy klasztorze została erygowana parafia, której pierwszym proboszczem został o. Piotr Pio Dimech¹⁹. W 1920 roku została ufundowana kaplica Matki Bożej z Lourdes w pobliżu klasztoru we Floriana. W środku kaplicy jest grotta przedstawiająca wydarzenia z Massabielle. Gromadzi się w niej wspólnota Legionu Maryi oraz są sprawowane nabożeństwa maryjne. Niekiedy są tam też błogosławione związki małżeńskie.

Ponieważ prowincja się nadal rozwijała i w 1933 roku było 57 kapłanów, 14 kleryków i 15 braci niekapłanów, dlatego podjęto decyzję o ufundowaniu nowej placówki pod wezwaniem św. Józefa, która powstała w 1935 roku w Xemxija. Kolejna placówka została założona w miejscowości San Ġwann w 1937 pod wezwaniem Matki Bożej z Lourdes. Kapucyni objęli ją po księdzu Carmelo Camilleri, który rozpoczął tam pracę duszpasterską w czasie wojny. Oficjalne objęcie placówki i utworzonej parafii nastąpiło w 1940 roku. W roku 1953 utworzono wspólnotę kapucyńską w Ghjan Dwieli przy kościele pod wezwaniem św. Antoniego. Kolejnym klasztorem w miejscowości Marsa jest powstały w 1958 roku dom zakonny pod wezwaniem Matki Bożej Królowej, przy którym funkcjonuje parafia²⁰.

W czasie II wojny światowej Malta była przedmiotem niezliczonych wręcz ataków lotnictwa włoskiego i niemieckiego, gdyż faszyci chcieli zdobyć lub zniszczyć wyspę będącą miejscem oporu sił alianckich, szczególnie ważnym w kampanii afrykańskiej. Oblicza się, że państwa Osi przeprowadziły około trzy tysiące nalotów na wyspę. Zostało zniszczonych wiele obiektów i zginęło ponad półtora tysiąca osób. Z powodu działań wojennych bracia studenci z klasztoru w Kalkara zostali przeniesieni do wspólnoty kapucyńskiej na wyspie Gozo. Podczas bombardowania w kwietniu 1942 roku został zniszczony kościół Podwyższenia Krzyża Świętego we Floriana. Odbudowa trwała bardzo długo i zakończyła się dopiero w 1947 roku. Uroczyste poświęcenie ponownie otwartego kościoła zostało upamiętnione tablicą umieszczoną na jego frontonie. Podczas remontu odnowiono też zabytkowe krypty służące do pochówku zmarłych braci i dobrodziejów oraz jako miejsce schronienia podczas bombardowań. W krypcie został zachowany grobowiec brata Kryspina Zammit, który umarł w opinii świętości w 1867 roku²¹. Spośród innych braci cieszących się sławą świętości wylicza się też Adriana z Castrogiovanni i Wistina z Bubaqra.

¹⁹ Por. W.I. Zammit, *175 Sena bhala provinca*, „Dawl Franġiskan” 35:2015 nr 354, s. 6.

²⁰ Por. F. Azzopardi, *Lettera pastorale* s. 27.

²¹ Por. M. Micallef, *Lexicon capuccinum. Provincia Melitensis*. N. 3. For a Friary, Floriana 2014, s. 1.

4. Zaangażowanie misyjne

Wysiłek misyjny kapucynów maltańskich jest widoczny od początku istnienia kustodii i później nieustannie przejawia się w życiu prowincji. Na misje do Brazylii w XVIII wieku wyjechali z Malty bracia Andrzej z Valetty i Fidelis z Haż-Żebbuġ. Bracia Sebastian z Hał Tarxien i Ferdynand z Imdina pracujący wśród Indian Brazylii określane są w dokumentach zakonu jako „zelantissimi”. O. Piotr Antoni z Żejtun, który pracował w Brazylii około 1809 roku, w wieku lat trzydziestu rozpoczął pracę misyjną w Kongo²².

Pierwszym kapucynem, który w 1883 roku udał się na misje w Australii, by towarzyszyć kierującym się tam maltańskim emigrantom, był o. Ambroży Cassar z Vittoriosa, który przez wiele lat pracował w Queensland. Po paru latach dołączył do niego o. Kajetan Borg z Senglea. Obaj prowadzili pracę duszpasterską wśród Maltańczyków osiedlających się na tym dalekim kontynencie. Ponowna grupa kapucynów maltańskich wyruszyła do Australii po roku 1960, by wspomagać swoich rodaków na emigracji. W sumie przewinęło się przez te misje 5 braci, nie licząc Maltańczyków, który wstąpili do prowincji australijskiej kapucynów i pracują tam do dziś.

Przez dość krótki okres bracia z Malty pracowali na misjach w Kolumbii²³. Miało to miejsce w latach 1963-1970 na zaproszenie prowincji kapucyńskiej z Palermo. W misji kolumbijskiej uczestniczyło pięciu braci z Malty. Obecność kapucynów z prowincji maltańskiej w Ameryce Łacińskiej zaznaczyła się też na Kubie, gdzie przez dwanaście lat pracował o. Filip Cutajar, pełniący obowiązki w parafii Santa Ana w rejonie Santa Clara. Umowa z kapucyńską prowincją hiszpańską została podpisana w 1998 roku i pierwszym misjonarzem maltańskim na Kubie został o. Frans Baldaccino, który po roku wyjechał na misję do Kenii, gdzie został biskupem²⁴. Przez jakiś czas na przełomie XX i XIX wieku pojedynczy bracia z Malty pracowali też w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, Kanadzie, Wielkiej Brytanii i we Włoszech. Kapucyni z prowincji maltańskiej pracowali ponadto w Angoli i Wenezueli.

Od 1923 aż do 1979 roku bracia z Malty pracowali w Indiach, dając początek diecezji Jhansi. Pierwszych pięciu braci udało się 10 czerwca 1923 roku do Bombaju, skąd skierowali się do innych regionów. W sumie do Indii dotarło 24 kapucynów maltańskich, którzy ofiarnie pracowali wraz z księżmi diecezjalnymi z Malty oraz z siostrami ze zgromadzenia Córek Najświętszego Serca Jezusa. Bracia założyli kilkanaście stacji misyjnych, wybudowali wiele kościołów i kaplic oraz szpitali, ambulatoriów, szkół i sierocińców, a także domów dla ubogich i bezdom-

²² Por. M. Micallef, *Ċirkulari Tal-Provincjal*, s. 25.

²³ Por. W.I. Zammit, *175 Sena bhala provincia*, s. 8.

²⁴ Por. M. Micallef, *Bishop Francis Baldacchino. First Bishop of Malindi – Kenya. Biographical Impression*. Malta: Capuchin Province 2010, s. 38-40.

nych²⁵. Od 1965 roku podjęli działania misyjne na terenie późniejszej archidiecezji Bhopal. Bracia od początku organizowali miejscowy Kościół na tych terenach, prowadząc akcję ewangelizacyjną i otwierając wiele dzieł społecznych. Jednym z najbardziej zasłużonych misjonarzy maltańskich w Indiach jest Franciszek Ksawery Fenech, który w 1938 roku został wybrany przełożonym regularnym misji w Jhansi, a w latach 1954-1967 sprawował misję biskupa diecezji Jhansi²⁶.

Od 1974 roku bracia angażują się w budowanie struktur Kościoła w Kenii, gdzie na terenie diecezji Garissa założyli wiele parafii i misji oraz doprowadzili do powstania niezależnej wiceprovincji Kenii. Wśród pierwszych sześciu braci byli: Leo White, Francis Baldacchino, Joe Malia, Theodosius Meli, Joe Gauci and Vincent Buhagiar. W roku 1976 została utworzona Prefektura Apostolska w Garissa i o. Leo White został jej pierwszym przełożonym regularnym. Bracia zbudowali też klinikę dla chorych oraz szkołę dla pielęgniarek. Mimo ataków ze strony terrorystów, których doznawali misjonarze, położyli oni fundament pod nową jednostką administracyjną zakonu. Pierwsi kandydaci z Kenii zostali przyjęci w 1982 roku i w trzy lata później złożyli profesję zakonną. Święcenia kapłańskie bracia Andrew Osoro i Andrew Mwaura przyjęli w 1992 roku²⁷. Obecnie na terenie Kenii pracuje czterech braci kapucynów oraz trzech biskupów przynależących do kapucyńskiej prowincji Malty. Są to następujący biskupi: Emmanule Barbara, biskup diecezji Malindi oraz Paul Darmanian, biskup Garissa i Joseph Alessandro pełniący obowiązki koadiutora diecezji Garissa²⁸. Kustodia Kenii obecnie przewyższa liczbą członków macierzystą prowincję.

Ofiarność misyjna braci z Malty zaznaczyła się ich wieloraką obecnością na różnych kontynentach. Wyjeżdżając daleko od swej skalistej ojczyzny, podejmowali posługę niewolnikom i emigrantom, ale też zakładali nowe Kościoły i organizowali diecezje. Przyjmując na serio zadanie zaszczepiania nowych powołań otwierali nowicjaty i doprowadzili do uformowania się nowych jednostek administracyjnych zakonu. Przykładem owocnej pracy misyjnej jest działalność biskupa Antoniego Marii Buhagiar przynależącego do prowincji maltańskiej, który był biskupem pomocniczym Kartaginy, a potem administratorem apostolskim na Malcie i delegatem apostolskim do spraw nadzwyczajnych na Santo Domingo.²⁹

²⁵ Por. <http://www.capuchinsmaltarg/missions.html> (dostęp 18.11.2015).

²⁶ Por. M. Micallef, *Lexicon capuccinum. Provincia Melitensis. N. 5. For a Bishop*. Floriana 2014, s. 3-4.

²⁷ Por. <http://capuchinskenya.or.ke/index.php/ct-menu-item-3> (dostęp 18.11.2015).

²⁸ Por. <http://www.catholic-hierarchy.org/country/bkeqv.html> (dostęp 18.11.2015).

²⁹ Por. M. Macallef, *Lexicon capuccinum. Provincia Melitensis. N. 5. For a Bishop*, s. 1-2.

5. Trwanie w wieku sekularyzacji

Malta przechodzi obecnie dość szybki proces sekularyzacji związany ze znaczącym rozwojem gospodarczym oraz wielorakim kontaktem z liberalną kulturą anglosaską³⁰. Ruchy laickie mają silne poparcie społeczne i są obecne w nurcie rządzącej Partii Pracy. W latach osiemdziesiątych premier rządu Malty Dom Mintoff, uważał się za socjalistę i podejmował ścisłą współpracę z państwami komunistycznymi oraz przyjaźnił się z Muammarem Kadafim z Libii. Doprowadził on do przejścia niektórych nieruchomości kościelnych i utrudniał rozwój szkolnictwa katolickiego. Za jego rządów usunięto wydział teologiczny z państwowego uniwersytetu w Msida.

Kościół pozostający w tradycyjnym stylu duszpasterstwa sakramentalnego, ograniczający się do pracy przy świątyni, traci dość szybko uznanie u ludzi młodych i staje się instytucją uznawaną za konserwatywną. Ten stan wpływa na liczbę nowych powołań, których na Malcie było dotąd bardzo dużo. Na czterysta kilkadziesiąt tysięcy mieszkańców w roku 2013 było prawie ośmiuset duchownych diecezjalnych i zakonnych. Obecnie liczba powołań się zmniejsza, gdyż mniejsze są rodziny i młodzi nie są zainteresowani życiem duchowym. Na Malcie święci się rocznie około dziesięciu nowych kapłanów diecezjalnych i zakonnych, co powoduje systematyczne starzenie się duchowieństwa.

Według schematyzmu zawartego w aktach kapituły generalnej Zakonu Kapucynów z 2012 roku statystyki dotyczące liczby braci w prowincji maltańskiej przedstawiały się następująco: 1999 – 153, 2000 – 153, 2001 – 151, 2002 – 149, 2003 – 107, 2004 – 108, 2005 – 106, 2006 – 99, 2007 – 96, 2008 – 96, 2009 – 93, 2010 – 89, 2011 – 85³¹. Obecnie jest 77 zakonników, w tym 67 kapłanów, 7 braci niekapłanów i 4 studentów. Bracia prowadzą duszpasterstwo powołaniowe i organizują spotkania dla kandydatów. Są to spotkania o nazwie *Vocations Meeting* prowadzone w każdą ostatnią sobotę miesiąca przez o. Józefa Giuliano w Kalkara oraz spotkania o nazwie *Emmaus Meetings* prowadzone przez o. Ivana Sciclunę dla osób zainteresowanych życiem duchowym. Ponadto są organizowane adoracje na rzecz powołań i specjalne rekolekcje rozpoznania drogi życiowej w klasztorze w Kalkara³².

Na obecnym etapie nie ma jednak nikogo w postulacie i nowicjacie. Dwaj bracia złożyli niedawno swoje pierwsze śluby, a trzech w kwietniu 2015 roku złożyło śluby wieczyste. Nowicjat przez lata mieścił się w Kalkara na Malcie, ale w minio-

³⁰ Por. A. Gellel, M. Sultana, *Leaping from Non Secular to Post Secular. A Study of the Maltese Scenario*. W: *Europe as a postsecular Society. Reflections on Religion and Societal Cohesion*. Red. H-G. Ziebertz, U. Riegel. Berlin: Lit Verlag 2008, s. 111-126.

³¹ *Atti del Capitolo Generale LXXXIV celebrato in Roma nel Collegio San Lorenzo da Brindisi dal 20 Agosto al 22 Settembre 2012*. Red. C. Calloni. Roma: Curia Generale OFMCap 2012 t. 1 s. 342.

³² Por. <http://www.capuchinvocationsmalta.net16.net/>. (dostęp 18.11.2015).

nych latach organizowano go razem z prowincją irlandzką i angielską w Oxford, a w ostatnim okresie bracia odbywali nowicjat we Włoszech. Studenci kapucyńscy mieszkają w klasztorze w Kalkara i uczęszczają na zajęcia na Wydziale Teologicznym stanowiącym część Uniwersytetu Malty. Po święceniach bracia wyjeżdżają na studia licencjackie za granicę do Rzymu lub do Oxfordu.

Bracia podejmują wieloraką działalność naukową i popularyzatorską. W prowincji maltańskiej na przełomie XX i XIX wieku wydawano trzy czasopisma. W Kalkara był wydawany w latach 1884-1890 „It-Terziariu ta San Frangisch”. Kolejnym było czasopismo „L’Immacolata Jeu Ir-Regina ta Ordini tal Minori” zapoczątkowane we Florianie w roku 1912, które wychodziło do 1968 roku. Od 1968 do 1973 wysiłkiem trzech gałęzi zakonu franciszkańskiego publikowano czasopismo „Dawl Ġdid” (Nowe światło). Ponadto od 1925 roku we Florianie mieściła się redakcja „Stirna tal-Misjoni tal Cappuccini Maltin”³³. Obecnie od roku 1981 jest wydawany miesięcznik „Dawl Frangiskan”, co się tłumaczy jako „Światło Franciszkańskie”³⁴. Jest on redagowany przez o. Filipa Cutajar we współpracy z prowincjalnym biurem misyjnym zakonu i zawiera informacje z życia prowincji i misji w Kenii oraz podaje użyteczne treści do rozwijania duchowości franciszkańskiej.

Jeden z braci, pełniący też aktualnie obowiązki ministra prowincjalnego, o. Martin Micallef jest nauczycielem akademickim na Uniwersytecie Malty i zajmuje się wykładaniem teologii biblijnej. Jest też autorem artykułów i książek na temat Ewangelii świętego Jana i teologii Janowej. Po studiach podstawowych w Msida uzyskał licencjat w Oxfordzie oraz ukończył studia doktoranckie na Malcie. O. Martin pełni też obowiązki redaktora naczelnego uniwersyteckiego półrocznika „Melita Theologica” oraz jest członkiem Komisji ds. rewizji tłumaczenia Pisma Świętego na Malcie³⁵.

Bracia kapucyni na Malcie prowadzą przy swoich klasztorach wspólnoty Franciszkańskiego Świeckiego, które są największe spośród innych wspólnot gromadzących się przy klasztorach Pierwszego Zakonu. Organizowane są też spotkania na poziomie lokalnym i krajowym. Kapucyni pracują też z innymi grupami duszpasterskimi, w tym z Legionem Maryi i Drogą Neokatechumenalną. W pięciu kościołach rektoralnych i w trzech parafiach bracia kapucyni prowadzą też spowiedź i duszpasterstwo indywidualne.

W 1997 roku została powołana do życia fundacja o nazwie *Fundazzjoni Suret il-Bniedem*, która zajmuje się udzielaniem pomocy osobom bezdomnymi, nie mającym możliwości integracji ze swoim środowiskiem. Fundacja prowadzi cztery domy mieszkalne, w których mieszkają osoby potrzebujące pomocy w okresie re-

³³ Por. *Ephemerides, annualia et commentaria periodic a Fratibus Minoribus Capuccinis edita*. „Analecta Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum” 52:1936 s. 103.

³⁴ Por. F. Azzopardi, *Lettera pastorale*, s. 27.

³⁵ Por. <https://www.um.edu.mt/profile/martinmicallef>. (dostęp 18.11.2015).

socjalizacji po przebyciu kuracji w szpitalu psychiatrycznym lub po wyjściu z więzienia. Bracia kapucyni angażują się też w pomoc imigrantom.

Mimo trudnych warunków zewnętrznych bracia prowadzą pracę w szpitalach i więzieniach i są cenieni jako spowiednicy oraz kierownicy duchowi. Obok kościołów przyklasztornych obsługują też kaplice sióstr sercanek w Imriehel, sióstr franciszkanek we Fra Diegu i siostry św. Józefa w Blata l-Bajda oraz urszulanek w Gwardamanga. Posługują też w szkole św. Franciszka w Sliema³⁶. Podejmując wyzwania stojące przed Kościołem na Malcie troszczą się o liturgię w swoich kościołach i dbają o rozwój ducha misyjnego, animując wspólnoty duchowego i materialnego wspierania misjonarzy pracujących w Kenii. Bracia też gościnnie przyjmują współbraci z zakonu kapucyńskiego na wakacyjne kursy języka angielskiego oraz staże naukowe na Uniwersytecie Malty.

CAPUCHINS IN MALTA

(SUMMARY)

Capuchins arrived in Malta in 1588 and in 1740 founded the Custody, which was raised to the rank of a province in 1840. The brothers had served as hospital chaplains and confessors and preach parish missions. A particular expression of apostolic zeal was a missionary commitment in Tunisia, Brazil, India and Kenya. The brothers founded mission stations and organized local Church. Currently, three confreres of the Province of Malta are the bishops. During the secularization is reducing the number of vocations, but the brothers still bear witness of fraternal life and prayer and concern for the poor and marginalized, leading foundation supporting homeless and socially non conformed people.

Keywords:

Capuchin, capuchin mission, Malta

---

³⁶ Por. F.I. Zammit, *175 Sena bhala prowincja*, s. 9.